

Lukijalle ja käyttäjälle

Opiskelijan päihteidenkäytön ehkäisysuunnitelma kuuluu osaksi opiskeluhoitosuunnitelmaa. Suunnitelmassa on kuvattu Poken toimintalinjaukset, joiden tavoitteena on opiskelijoiden päihdeongelmien ennaltaehkäisy, niiden havaitseminen ja niihin puuttuminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sekä hoitoonohjaus. Päihteillä tarkoitetaan tupakkatuotteita, tupakkatuotteiden kaltaisia tuotteita, nuuskaa, alkoholia, päihtymistarkoituksessa käytettyjä teknisiä liuottimia, lääkkeitä sekä kaikkia huumausaineiksi määriteltyjä aineita. Tässä suunnitelmassa käsitellään myös toiminnallista riippuvuutta erityisesti pelaamiseen. Päihteidenkäytön ehkäisysuunnitelmassa on huomioitu voimassa oleva lainsäädäntö sekä Sosiaali- ja terveysministeriön ja Opetushallituksen suositukset ja ohjeet.

Ehkäisevä päihdetyö on mitä suurimmassa määrin terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä. Toisen asteen opiskelijat ovat elämänvaiheessa, jossa oma suhde päihteiden käyttöön mietityttää. Lisäksi päihteiden käyttö koskettaa tavalla tai toisella kaikkien ihmisten elämää, oli se sitten erilaisten sosiaalisten tilanteiden ja vapaa-ajan vieton, läheisen päihdeongelman tai vaikka passiivisen tupakoinnin kautta. Ehkäisevällä työllä ei ole tarkoitus vaikuttaa vain päihteitä käyttäviin, vaan kaikkiin yhteisön jäseniin.

1. Opiskelu ja päihteet

Poke pyrkii edistämään opiskelijoiden kokonaisvaltaista hyvinvointia ja terveellisiä elämäntapoja. Päihdeongelmien ennaltaehkäisyllä, varhaisella tunnistamisella ja hoitoonohjauksella vähennetään terveyshaittoja, parannetaan oppilaitoksen työturvallisuutta, vaikutetaan oppilaitoksen ilmapiiriin sekä parannetaan opiskelijoiden opiskelutyön laatua.

Ehkäisevällä päihdetyöllä vaikutetaan päihteitä koskevaan tietouteen, asenteisiin ja päihdehaitoilta suojaaviin tekijöihin. Toiminnan lähtökohtana on tunnistaa päihteiden käytön erilaiset muodot, joiden perusteella tehdään ratkaisuja opiskelijan asian hoitamisessa. Opiskelijoille tarjotaan apua oppilaitoksen asiantuntijoiden avulla sekä muiden sidosryhmien palveluihin ohjaamalla.

”Polku mielen hyvinvointiin ja päihteettömyyteen” verkkotyökalun esittely Elina Oinonen esiteli verkkotyökalua ammattilaisille ept-työhön. Polku opastaa ammattilaisia suojaavien tekijöiden vahvistamisessa eri ikäryhmissä, riskien tunnistamisessa sekä ohjaa menetelmien pariin palvelulähtöisesti päihteisiin ja pelaamiseen kohdennettuna eri palveluille. Polku löytyy työstövaiheessa osoitteesta www.ksshp.fi/eptpolku Lopullinen osoite muuttuu julkaistessa se www.terveysportti.fi ja KSSH:n sivuille ammattilaiset alavalikon alle. Lopullinen linkki toiminnassa joulukuussa 2020.

2. Oppilaitos, työelämä ja päihteet

Lainsäädännön näkökulmasta Poken jokaisella opiskelijalla ja työntekijällä on oikeus turvalliseen työympäristöön. Päihteettömyydellä varmistetaan turvallisuus niin oppilaitoksessa kuin työpaikoilla. Tapaturmavakuutukset eivät korvaa päihtyneelle sattuneita tapaturmia. Pokella opiskelija veloitetaan noudattamaan järjestyssääntöjä, jotka kieltävät päihtyneenä esiintymisen tai päihteiden käytön sekä hallussapidon oppilaitoksessa ja työpaikalla. Lisäksi laki kieltää alkoholin välittämisen alaikäiselle. Huumausainelain mukaan huumausaineen tuotanto, valmistus, maahantuonti, maastavienti, jakelu, kauppa, hallussapito ja käyttö on kielletty muihin kuin lääkinnällisiin, tieteellisiin tai huumausainerikosten ehkäisemistä tai tutkintaa edistäviin tarkoituksiin.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 84 § sisältää määräyksiä huumeetestauksesta, joka on kuvattu kohdassa 5.3. Lastensuojelulain 25 § mukaan henkilöstöllä on velvollisuus ilmoittaa alaikäisen opiskelijan päihteiden käytöstä sosiaalitoimeen. Laki velvoittaa sosiaaliviranomaisia välittömiin toimenpiteisiin, jos nuoren kasvuolot vaarantuvat tai ne eivät tue nuoren kehitystä ja terveyttä. Tämä koskee myös tapauksia, joissa nuori omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveytensä tai kehityksensä.

3. Nikotiinin oppilaitos ja työpaikka

Tupakointi ja tupakkatuotteiden käyttö on tupakkalain 549/2016 perusteella kielletty kaikissa Poken tiloissa ja ulkoalueilla.

Nikotiinittömyyttä käsitellään osana työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitämisen osa-alueen opintoja sekä työelämässä toimimisen osa-alueen opinnoissa. Tämän lisäksi aiheesta keskustellaan ryhmänohjaajien tunneilla. Hyvää aineistoa asian käsittelyyn löytyy mm. NikEdu.fi sivustolta, jota ylläpitävät syöpäjärjestöt.

Nikotiinittömyyden edistäminen oppilaitoksessa on koko oppilaitosyhteisön asia. Nikotiinittömyyteen pyritään ennen kaikkea positiivisella kannustamisella, motivoinnilla ja tukemalla savuttomuuteen. Opiskelijoille tarjotaan tukea tupakoinnin ja muiden tupakkatuotteiden käytön lopettamiseen. Jokaisen työntekijän tehtävänä on ottaa opiskelijoiden tupakointi puheeksi: muistuttaa säännöistä, valvoa niiden toteutumista ja keskustella tupakoinnin lopettamisesta sekä ohjata lopettamisen tuen piiriin.

Lisäksi opiskelijoilla on käytössä virtuaalivieroituksen sivustot (esim. fressis.fi – nuorille suunnattu virtuaalivieroitussivusto, stumppi.fi ja röökikroppa.fi).

4. Ehkäisevä päihdetyö

Ehkäisevä päihdetyö edistää päihteettömiä elintapoja, vähentää ja ehkäisee päihdehaittoja ja pyrkii ymmärtämään ja hallitsemaan päihdeilmiöitä. Päihteiksi luetaan alkoholi, huumeet ja tupakka sekä mm. lääkkeet ja liuottimet, jos niitä käytetään päihtymistarkoituksessa. Myös toiminnalliset riippuvuudet kuten peliriippuvuus kuuluvat ehkäisevään päihdetyöhön. Ehkäisevällä päihdetyössä vaikutetaan päihteitä koskeviin tietoihin, asenteisiin ja oikeuksiin, päihdehaitoilta suojaaviin tekijöihin ja riskitekijöihin sekä päihteiden käyttötapoihin, saataavuuteen, tarjontaa ja haittoihin.

Kaikilla työyhteisön jäsenillä on velvollisuus puuttua havaittuun päihteiden käyttöön ja toimia omalta osaltaan päihteettömyyden edistämiseksi oppilaitoksessa. Laajasti nähtynä ehkäisevä päihdetyö on yhteydessä työyhteisön hyvinvointiin. Opiskelu on opiskelijan työtä ja oppilaitos on hänen työyhteisönsä yhdessä henkilökunnan kanssa. Toimiva ja hyvinvoiva yhteisö on riittävän vahva kohtaamaan ja tukemaan päihdeongelmaisia jäseniään. Toimiva työyhteisö lisää kaikkien työviihtyvyyttä, millä voidaan olettaa olevan syrjäytymistä ja päihteiden käyttöä ehkäisevä vaikutus. Ennaltaehkäisevässä päihdetyössä tukeudutaan erilaisiin menetelmiin, joihin on saatavissa sekä materiaalia että koulutusta alueen syöpä- ja päihteiden käytön ennaltaehkäisyn järjestöistä esim. syöpäjärjestöt, YAD ry j Ehyt ry. Poke toimii yhteistyössä eri verkostojen kanssa kuten opiskelijahuolto, sosiaali- ja nuorisopalvelut ja muut yksiköiden sijaintikuntien palvelut sekä kolmas sektori eli alueiden järjestöt.

KSKS ennaltaehkäisevän päihdetyön koordinoitiryhmällä on kehitteillä ”Polku mielen hyvinvointiin ja päihteettömyyteen” verkkotyökalu ammattilaisille ept-työhön. Polku opastaa ammattilaisia suojaavien tekijöiden vahvistamisessa eri ikäryhmissä, riskien tunnistamisessa sekä ohjaa menetelmien pariin palvelulähtöisesti päihteisiin ja pelaamiseen kohdennettuna eri palveluille. Polku löytyy työstövaiheesta osoitteesta www.ksshp.fi/eptpolku Lopullinen

osoite muuttuu julkaistaessa se www.terveysportti.fi ja KSSHP:n sivuille ammattilaiset alavallikon alle. Lopullinen linkki on toiminnassa joulukuussa 2020. Poke seuraa yksiköidensä kuntien ennaltaehkäisevän päihdetyön suunnitelmia ja huomioi niissä esiin tulevat kehittämistarpeet ja linjaukset omassa toiminnassaan.

Yhteisöllisyyttä lisäävät rakenteet ovat merkittäviä yhteisön hyvinvoinnissa. Yhteisöllisyyttä pyritään lisäämään ryhmäytymisillä sekä vahvistamalla positiivista ilmapiiriä. Ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan osana työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitämisen osa-alueen opintoja sekä työelämässä toimimisen osa-alueen opinnoissa. Lisäksi yhteistyössä edellä mainittujen tahojen kanssa järjestetään tiedotuskampanjoita, teemapäiviä ja koulutuksia. Yksikkökohdattaiset opiskelijahuoltoryhmät suunnittelevat toteutustapoja yksiköittäin. Myös opiskelijakunta on hyvä ottaa mukaan ideoimaan oman yksikön ennaltaehkäisevää päihdetyötä.

5. Päihteiden käyttöön puuttuminen ja hoitoonohjaus

Poken henkilöstöstä jokainen, joka epäilee opiskelijan päihteiden käyttöä, on velvollinen ottamaan asian puheeksi ja puuttumaan siihen. Päihteiden käyttöä epäiltäessä noudatetaan Poken huolen puheeksi ottamisen mallia. (kts. liite). Huumausainetestausta ja siihen liittyviä asioita käsitellään omassa kohdassaan 5.2.

Perusteltu syy puheeksi ottoon voi pohjautua opettajan, ryhmänohjaajan, muun henkilöstön edustajan tai työpaikkaohjaajan havaintoihin opiskelijan käyttäytymisestä tai muilta saatuun palautteeseen, jota voidaan pitää luotettavana. Opiskelijan myöntäessä käyttävänsä päihteitä, opiskelija ohjataan hoidon piiriin ja tehdään kuhunkin tilanteeseen kuuluvat ilmoitukset esim. alaikäisen kyseessä ollessa ilmoitus huoltajille sekä lastensuojeluilmoitus sosiaalitoimeen ja lain niin vaatiessa esim. huumausaineasioissa myös tutkintapyyntö poliisille.

5.1. Päihteiden käytön tunnistaminen

Merkkejä päihteiden käytöstä voivat olla opiskelijan runsaat poissaolot, yleinen velvollisuuksien laiminlyönti, opintasuoritusten heikentyminen, olemuksen tai käyttäytymisen muutokset ja tapaturma-alttius. Perhe ja muu lähipiiri huomaavat usein ystäväpiirin vaihtumisen, äkilliset mielialan vaihtelut, harrastusten jäämisen ja rahankäytön lisääntymisen. Huumeiden käyttäjän tunnistaminen on usein hankalaa varsinkin, kun kyse on kokeilusta tai satunnaiskäytöstä. Huumeiden käyttöön voivat edellä mainittujen havaintojen lisäksi viitata imelä, makea savun tuoksu vaatteissa ja hiuksissa, päihtymys ilman alkoholin hajua, erilaiset käyttövälaineet (piiput, ruiskut, lusikat), pillerit, pistosjäljet käsivarsissa, verestävät silmänvalkuaiset, laajentuneet tai pistemäiset pupillit, hihittelevä käytös tai poissaoleva ja sekava mielen-tila.

5.2 Huumausainetestausta ja määräys huumausainetestaukseen ammatillisessa koulutuksessa (Laki, nro 531/2017, ammatillisesta koulutuksesta 84 §)

Huumausainetestaukseen liittyvät säännökset koskevat kaikkia ammatillisen koulutuksen tutkintoja. Opiskelija voidaan velvoittaa esittämään huumausainetestausta koskeva todistus, kun laissa säädetty edellytykset testaukselle täyttyvät. Opiskelija veloitetaan esittämään huumausainetestausta koskeva lääkärintodistus, jos on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelija on huumausaineiden vaikutuksen alaisena opintoihin kuuluvissa käytännön tehtävissä, työpaikalla tai muussa oppimisympäristössä tai että opiskelijalla on riippuvuus huumeista. Lisäksi edellytetään, että testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi ja opiskelija toimii sellaisissa tehtävissä, jotka edellyttävät erityistä tarkkuutta, luotettavuutta, itsenäistä harkintakykyä tai hyvää reagointikykyä. Näiden lisäksi edellytyksenä on, että huumeiden vaikutuksen alaisena tai huumeista riippuvaisena toimiminen:

1. vakavasti vaarantaa opiskelijan itsensä tai toisen henkeä tai terveyttä,
2. vakavasti vaarantaa liikenteen turvallisuutta,
3. vakavasti vaarantaa salassapitosäännöksiin suojattujen tietojen suojaa tai eheyttä tai
4. merkittävästi Poken tai koulutussopimustyöpaikan hallussa olevien huumausaineiden (tai lääkkeiden) laittoman kaupan ja leviämisen riskiä.

Huumausainetestä koskeva todistus on laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön antama todistus (lääkärin todistus), josta ilmenee, että opiskelijalle on tehty testi huumausaineen käytön selvittämiseksi sekä testin perusteella laadittu selvitys siitä, onko opiskelija käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinnällisiin tarkoituksiin siten, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt. Koulutusjohtajan tai yksikkökohtaisesti nimetyn muun henkilön kanssa käydyssä keskustelussa käydään opiskelijan kanssa yhdessä läpi perusteet sekä lain mukaiset kriteerit, joihin huumausainetestaukseen määrääminen perustuu. Samalla täytetään yhdessä opiskelijan kanssa lomake, joka toimii määräyksenä huumausainetestaukseen (ks. Opiskeluhoitosuunnitelma, liite nro 6).